

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Jönköpings Län

till

KONGL. MAJ:T

i underdänighet afgifna

EMBETS-BERÄTTELSE

för åren 1848, 1849 och 1850.

STOCKHOLM, 1853.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nädigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Jönköpings Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifna Embets-berättelse för åren 1848, 1849 och 1850. Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010. Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Jönköpings Län

till

KONGL. MAJ:T

i underdänighet afgifna

EMBETS-BERÄTTELSE

för åren 1848, 1849 och 1850.

STOCKHOLM, 1853.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
§ 1. Länets allmänna beskaffenhet.....	3.
§ 2. Invånare.....	4.
Folkmängden.....	4.
Folket.....	5.
Förståndsbildningen.....	6.
Välmågan.....	6.
§ 3. Näringar.....	6.
Jordbruk.....	6.
Boskapsskötsel.....	7.
Får-afveln.....	8.
Häst-afveln.....	8.
Skogar.....	8.
Bergsrörelse.....	9.
Fabriker och bruk, som ej höra till bergsrörelse.....	10.
§ 4. Binäringar.....	11.
Salpeter-tillverkningen.....	11.
Handeln med oxar och boskaps kreatur.....	11.
Foror med köpmans- och fabriksvaror.....	11.
Tillverkning af vadmal samt andra ylle- och linneväfnader.....	11.
Tillverkning af sommar- och vinter-åkdon.....	11.
Ståltrådsdragerierna.....	11.
Tillverkning af laggekär, siktare och träskor samt liar.....	11.
Odlingen af humla, lin och hampa.....	12.
Biskötsel.....	12.
Jagt och fiske.....	12.
§ 5. Handel.....	12.
§ 6. Politisk författning.....	13.
Kammarverk.....	13.
Antal af hemman och lägenheter utaf olika naturer inom Länets är följande.....	13.
Laga skiften och hemmansklyfning.....	14.
Statsbidrag och allmänna besvär.....	14.
Kronobrefbäring och Fjerdingsmansbestyr.....	14.

Politi.....	14.
Allmänna anstalter till ordningens och sedlighetens vidmakthållande.....	14.
Skolor.....	15.
Undervisningsverk för nyttiga slöjder.....	15.
Helsovård.....	15.
Fattigförsörjning.....	16.
Socknemagasiner.....	17.
Gästgifvareordning.....	17.
§ 7. Städer.....	18.
Jönköping.....	18.
Lärdoms- och Apologistskolor.....	19.
Folkskolan.....	19.
Slöjdskolan för flickor.....	19.
Kateket- och Söndagsskolorne.....	19.
Inkomster, utgifter, administration och ekonomi.....	19.
Ekesjö.....	20.
Lägre Lärdomsskola.....	20.
Folkskolan.....	20.
Fattigförsörjningen.....	20.
Inkomster.....	20.
Skjutsningsskyldigheten.....	20.
Prydlighet och invånarnes bekvämlighet.....	20.
Grenna.....	21.
Pedagogi eller Vexelundervisningsskola.....	21.
Fattigförsörjningen.....	21.
Skjutsskyldighet.....	21.

Tabellbilaga

Tabell för Städerna inom Jönköpings Län åren 1848-1850

Tabell för Landet inom Jönköpings Län åren 1848-1850

Underdånig berättelse om tillståndet i statistiskt och ekonomiskt
hänseende inom Jönköpings Län för åren 1848, 1849 och 1850.

§ 1.

Länets allmänna beskaffenhet.

Hit hörande föremål äro väl utförligt beskrifna i föregående femårsberättelser; men då dessa berättelser kunde anses vara ämnade att utgöra ett helt hvar för sig, torde följande hufvuddrag här ej böra förbigås:

Beläget emellan 56,52 och 58,19 lat. samt 30,43 och 33,20 longit. anses Länet hålla 16 mil i längd och 8 i bredd. Kvadratinnehållet uppgifves olika: från 85,52 till 97,65 mil. I flera riktningar genomskuren af strömmar och vattendrag, betäckt af talrika sjöar samt genombruten af bergssträckningar, företer denna yta i allmänhet karakteren af mycken omvexling. Äldre beräkningar uppgifva att utmark, skog och berg intaga 74,44, insjöar och kärr 12,13, äng och betesmark 8,31, men åkern allenast 2,97 qvadratmil af arealen. Uti dessa förhållanden har dock en förändring redan föregått, och fortgår jemnt, så att proportionen emellan utmark och skog å ena samt åker å den andra sidan mer och mer aflägsnar sig från det äldre förhållandet. Odlingshågen sporrar af det med befolkningens tillväxt stigande behovet af näringsmedel, uppmuntras genom ökade insigter i jordbruket samt underlättas, att icke säga pådrifves, genom fortgående skiften, och sålunda arbetas rastlöst på förbättring af landets naturliga beskaffenhet. Sjösänkungs- och vattenaftappnings-arbeten, befrämjade genom allmänt understöd, intaga häruti ett viktigt rum. Jag har i min sista berättelse omnämnt hvad i denna väg blifvit tillgjordt, och kan

nu tillägga, att de flesta sjösänkningar och vattenaftappningar lemnat resultater öfver, men blott få under hvad man förväntat. Nya arbeten äro i förslag inom flera delar af Länet, och, om Statsverkets ställning medgifver fortfarande understöd till deras utförande, återstår mycket att upphemta af dessa källor till nationalvälmågens förökande. Mindre i ögonen fallande, men icke derföre mindre verkande äro de otaliga smärre odlingsföretag, hvilka man öfverallt har tillfälle iakttaga: men verkningarne här af allt framträda icke hastigt, och först en mera aflägsen framtid är tjenlig att låta förändringarne genom jemförelser framstå. Man torde således kunna lemna detta ämne, och låta den äldre teckningen af Länets allmänna beskaffenhet i de delar, som ingen förändring undergått, qvarstå.

§ 2.

Invånare.

Folkmängden, som år 1847 utgjorde 165,190 personer, hade år 1850 uppgått till 170,145.

Af det förra antalet tillhörde

städerne	7,707.
och landsbygden	<u>157,483.</u>

Af det sednare städerne	8,275.
och landet	<u>161,870.</u>

Bland det sistnämnda antalet voro:

skattskrifne: mankön 37,598.	skattfrie:
dito qvinkön <u>41,868.</u>	<u>82,404.</u>
	79,466.

Folkökningen under de tre sistförflutna åren utgör alltså:

i städerne 568.

och på landet 4,387, tillsammans 4,955

eller i medeltal 1,650. Den är fullt jemnförlig med tillväxten under nästföretgånga qvinqvennii period, och har icke erfarit någon inverkan af den vid slutet af nu ifrågavarande tidrymd vaknande utflyttningshågen. Denna är icke dessmindre en, i andra afseenden märkvärdig företeelse, och blifver det ännu mera, i fall framtiden skulle utvisa, att den varit något annat än en öfvergående lust hos ett fåtal efter äfventyr eller trängtan att på en ginare

väg komma till rikedom än i eget land. En sådan trängtan kunde snart blifva mera allmän. Begäret efter rikedom är mäktigt i de modernares samhällena, och äfven vårt land har icke kunnat undgå att fattas deraf, i den mån som de national-ekonomiska teorierna vunnit terräng. Men hos folket fortlevver ännu den gamla föreställningen, att Sverige är ett fattigt land; det har ännu icke fått ögonen öppna för de rikedomar, "som finnas i dess berg", "och äro utbredda i dess fruktbara dalar" eller tillväxa i dess skogar"; och de lystna kasta derföre sina blickar åt andra sidan af hafven.

Folket. Det är anmärkt, att folklynnnet, utbildadt under seklernas lopp, med dem fortsättes och således icke förändras under den vanliga tidrymd, dessa berättelser omfatta. En förändring — ehuru långsamt — föregår emellertid, och denna är icke längre omärkbar, så vida annars folklynnnet afspeglar sig i seder och lefnadssätt. Uppgifterna från fögderierne bekräfta detta, hvar på sitt sätt; så heter det nemligen: "Sedlighetstillståndets förslappning" — röjd genom hvarjehanda brott, hvaribland angrepp på egendom, (helgedomarnes ej ens undantagen), utgöra en icke ringa del, då deremot fylleri-lasten ej tilltagit — är en lika allmän som oroande iakttagelse".

"Hvad sedligheten beträffar, synes den ingalunda hålla jemna steg med bildningen till något bättre — skälen äro säkerligen flerfaldiga, bland hvilka en märkbar ljumhet för religionens sanningar och ringa böjelse för lagarnes hörsammande torde kunna anses mest verkande".

"Välmågan skulle otvifvelaktigt, i följd af ständigt tilltagande odling utaf jorden m. m., befinnas mera allmän och i stigande, derest den ej hade att bekämpa en densamma undergräfvande fiende, nemligen lyxen, som, i förening med ett yppigt lefnadssätt i kläder och bruk, åstadkommer utgifter, hvilka i stället kunnat användas på nyttiga företag".

"Sedlighetens tillväxt i bredd med bildningens hos den yngre delen af det egentliga folket torde få betraktas såsom ett problem att lösas af framtiden".

"Den besutna delen, eller kärnan af allmogen, är allvarsam i seder och tillgifven förfäders bruk, samt så väl i afseende på boning som klädedrägt mera värderande ändamålsenlighet och varaktighet än flärd och ståt; men i gästfrihet täflar den ena att öfverbjuda den andra, och isynnerhet vid bröllopp, begrafningar och dylika tillfällen råder ett öfverflöd, som måste för-sätta äfven den dervid vane i häpenhet".

Det kunde tilläggas: behovet att genom kraftåtgärder, till och med militär-vakt upprätthålla frid och ordning vid marknader, der någon gång hela me-

nigheter legat i fejd med hvarannan, synes antyda att det "lätta och lifliga lynnet" är på väg att urarta till öfvermod och trotsighet..

Förståndsbildningen deremot är i synbart framskridande. Den öser ur många källor: tidningar, tryckta skrifter och den närmare beröring emellan samhällsklasserna, som kommunal-väsendets utbildning m. fl. vår tids förhållanden medfört.

Den omvexling, som karakteriserar Länets allmänna beskaffenhet, har sin naturliga motbild i dess hufvud- och binärningar. I dessa uppenbara sig äfven folkets *konst* och *flit*, till hvilka ämnen det alltså torde tillåtas mig återkomma i nästföljande afdelning.

Välmågan hos folket är svår att rätt uppskatta; beroende det i hufvudsaken med hvad mått man mäter. Genom jordens fortgående uppodling och näringarnes märkbara förkofran måste naturligtvis rikedom tillväxa, men något öfverskott kan icke uppkomma med mindre behofven förblifva oförändrade eller åtminstone icke tillväxa i en högre progression. Huru härmed förhåller sig är i det föregående antydt. Deri torde ock en förklaringsgrund kunna sökas på det förhållande, att under det allmogen, enligt statistiska uppgifter, alltjemt ökar sin fasta förmögenhet, de obesutnas antal inom denna klass ständigt tillväxer; att fattigvården kännes allt mera tryckande och att den allmänna välgörenheten fäfängt anstränger sig emot alla de samhällslidanden, hvilka mer eller mindre hafva sin rot i fattigdomen.

På arbetare finnes öfver allt god tillgång, och dagspenningen å landet varierar efter ort och årstider från 28 sk., 24, 21 sk. 4 rst. till och med 18 à 16 sk. banko för mans- samt 10 sk. 8 rst., 8 à 6 sk. för qvinsperson.

§ 3.

Näringar.

Jordbruk. Sättet att bruka jorden är i särskilda delar af Länets olika, allt efter jordens fruktharhet och beskaffenhet i öfrigt. Sålunda är, i *Wästbo* härad, ensädet det allmännaste, samt trädes- och vaxbruket blott undantagsvis infördt på några ståndspersoners egendomar. Till dessa inskränker sig ock odling af hvete i ringa qvantitet, blott till husbehof. Brukliga sädeslag äro i öfrigt råg, korn, blandsäd och hafra. Af öppna åkerjorden intaga hafra och blandsäd minst $\frac{2}{3}$ delar, då för öfriga sädesslag jemte potates, lin och hampa återstår $\frac{1}{3}$ del. Årter odlas numera alls icke. I *Westra* härad

är också den gamla bruknings-metoden med ensäde mest vanlig bland allmogen, särdeles på stembunden mark. Bruket af träda börjar dock vinna anhängare; likasom vaxelbruket, ehuru egentligen tillhörande de större egendomarne, börjat finna efterföljd af en och annan mindre jordbrukare. Trädes-sädet är råg. Vårsädena desamma som i Wästbo.

Inom *Östra* härad, som är mera bördigt och länge ansetts hafva försteget i landtbruk, är träda allmänt begagnad. Dertill afsattes vanligen $\frac{1}{4}$, å några ställen $\frac{2}{3}$ af öppna åkern och besås med råg. Inom *Tveta* och *Wista* häraders skogstrakter är marken hinderlig för cirkulations-brukets införande, men å jemnare mark och vid större egendomar är det mera allmänt antaget. Åkern delas i 6 å 7 gärdar, hvaraf 1 å 2 årligen bära gräs. Utom vanliga säden odlas äfven ärter och vicker.

I *Norra* och *Södra Wedbo* härader är bland allmogen tredings-bruket ännu det allmännaste. Vanliga växtföljden är: 1:sta året råg på gödslad träda, och vid hemman med bättre jordmän något hvete; 2:dra året ärter, korn, hafra eller blandsäd, lin och jordfrukter; samt tredje året träda. Odling af klöfver och foderväxter börjar vinna förtroende.

Torröta å potates har fortfarande visat sig, ehuru i aftagande, hvilket emedlertid haft till följd minskad odling af denna jordfrukt och stigande pris å densamma. Härmed sättes ock i förening minskad husbehofsbränning.

Bland nya åkerbruksredskap må nämnas vänd- och kupplag samt billharf, såsom numera temligen allmänna.

Användandet af mekaniska inrättningar till besparande af arbetskraft är ännu inskränkt till tröskverk och hackelse-skärverk.

Samma omdöme, som sednaste berättelse innehåller angående bemödandena att förbättra och utvidga åkern m. m., äger ännu tillämpning, och tror man sig märka hägen mera omfatta den gamla uppmarken, än kärraktig mark.

Boskapskötsel. Denna med åkerbruket nära förbundna och för Länet mycket betydande hushållsgren följer modernäringen efter i framåtskridande, men dess högre uppdrifning beror ännu på ängsodlingen, som hittills alls icke blifvit till sin vikt uppfattad, utan fått stå tillbaka för de på sädesproduktion beräknade nyodlingarne. I följd häraf kvarstår det gamla missförhållandet emellan fodertillgångarne och den öppna åkern; stallfodring har icke heller erhållit sin tillbörliga utsträckning, och betesmarken utsuges genom en för stark betning. Större egendoms-innehafvare hafva dock börjat beträda en annan bana, och det är att hoppas, att mindre jordbrukare, likasom det redan blifvit anmärkt i afseende på odlingen af foderväxter, snart skola följa efter. Till dess

lärer det blifva omöjligt för allmogen i de svagare orterna att införa ädlare boskapsdjur, än dem af gamla racer. Vid flera herrgårdar och bondhemman med ymnigare fodertillgång äro ladugårdarne deremot besatta med djur af adlare race, hvilken utsprides och fortplantas genom croisering. Erfarenheten skall hafva visat, att man på detta sätt vinner den utländska racens snabbare växt med bibehållande af den inhemskas hårdighet mot klimatets stränghet. Det bör icke heller förtigas, att man lägger sig mera vinn om de inhemska kreaturens tillbörliga rykt och ansning än förr. Ladugårdsafkastningen fortfar emellertid att lemna ett ej obetydligt öfverskott utöfver Länets behof, och afsättningen på hufvudstaden, som vunnit en betydlig tillväxt samt lättnad genom den utvidgade ångbåts-kommunikationen, har framkallat prishöjning. Man erfar äfven att allmogen börjar blifva mera mån än förr att lemna väl beredda effekter.

Lungrötan hos hornboskapen, som i angränsande provinsen Halland anställt så stor förödelse, hade väl inkommit inom Wästbo härad, men dämpades lyckligtvis genom nedslagtning af några mindre ladugårdar, och har sedan ej visat sig. De af denna sjukdom föranledda exportförbud och andra hinder för kreaturshandeln hafva emellertid varit kännbara olägenheter för en ort, der penningeomsättningen i väsendtlig mån betingas af berörde handel.

Fär-afveln. Enligt sammanstämmaude underrättelser uppfödes och underhålles ett mindre antal får än tillföre. Den inhemska grofulliga racen är ännu öfvervägande, och finulligare får finnas endast vid större egendomar och gårdar.

Häst-afveln. De från Stuterierna vissa årtider utplanterade beskällare, äfvensom sqvadronshingstarne, anlitas fortfarande; men då den afföda, som efter dem faller, mera lämpar sig för remontering och till vagnshästar, har man, numera inseende det icke mindre viktiga behovet af en för allmogens körslor med tunga lass i backiga vägar passande hästrace, ingått bolag för anskaffande af Norska hingstar. Länets Hushållningssällskap tillkommer förtjensten af denna anstalt, hvaraf man har att emotse fördelaktiga följder.

Skogar. Underrättelserne sammanstämman deruti, att afverkning af skog fortgår i stort missförhållande till återväxten och framtida behovet. Såsom verkande orsaker härtill uppgifvas: utvidgad bruksdrift och fabriksanläggningar, laga skiften, hågen att bränna svedjeland samt mera allmänt stegrade priser på skogsprodukter. hvarigenom skogsägare förledas att årligen göra större kvantiteter deraf tillgodo, än som med skogens framtida bestånd är förenligt.

Spe-

Spekulanter börja äfven uppköpa hemman eller parker med vacker skog, nedfälla och upphugga den till timmer, samt sedan man på detta sätt återtagit det mesta af köpeskillingen, åter försälja den skoglösa marken. Om icke de långa afstånden och tröga kommunikationerna samt deraf följande dryga transportkostnader lade hinder emot utsträckningen af denna slags industri, så skulle skogsödningsen få ännu mera fart. Det har emedlertid redan kommit så vida, genom den obundna enskilda dispositionsrätten öfver skogarna, att man på sina orter lider brist ej allenast på timmerskog utan till och med på ved och gärdslé. Deremot har man ej att anmåla några nya åtgärder för befrämjande af skogarnes tillväxt. För interessenterne i häradsallmanningen Holaveden äro betydligare tillgångar å byggnadsvirke reserverade, ehuru försöken att i massa förstöra den herrliga skogen genom brandstiftningar årligen förnyas och påkalla den största vaksamhet å förvaltningens sida. Angående tillståndet med den under Ekplanteringsstyrelsens förvaltning ställda ekplanteringen å Wisingsö hafva följande underrättelser blifvit benäget meddelade:

Planteringen intager en arealvidd af 740 tunnland och något öfver 100 tunnland äro beredda till sådd vid först infallande ollonskörd. Antalet af växande ekar är oräkneligt, ty, då på ett år flera hundra tunnor ollon utsås, hvardera innehållande omkring 30,000, så uppkomma milliontals plantor, hvilka dock, i mån af tillväxt och trängsel, borthuggas, till en del vid de så kallade hjälpgallringarne, hvilken utgallring försäljes dels såsom löf, dels såsom bränsle åt öboerna, som deraf hafva en stor fördel. Utom på några sträckor, der skiffern ligger nära dagern, och på vestra sidan af ön, der leran är för styf för ekproduktionen, växer eken raskt och väl, och ekar finnas, som under året gifvit 1 å 2 alnars toppskott. Innan hjälpgallringen börjades blef planteringen illa bedömd, men sedan ekarna nått en ålder och höjd, att dessa utgallringar kunde företagas, har allmänna omdömet blifvit gynnsamt, och man motser den tid, om också aflägsen, då Riket skall hafva stor nytta af denna anläggning.

Bergsrörelse. Inom Länet befintliga jernverk hafva, sedan sista statistiska berättelse afgafs, blifvit tillökta med 1 masugn, 1 ämneshammare och 3 manufakturverk. Vid äldre anläggningar är rörelsen snarare utvidgad än inskränkt, samt bibehåller sin vikt för den omkring bruken boende allmoge, genom de förtjenster den bereder uti kolning och körslor. Någon ny förbättring i tillverknings-metoden har icke kommit till Länsstyrelsens kunskap under nu ifrågavarande period, men det är ej troligt att våra driftiga bruksidekare i det hänseendet äro efter sin tid. Som deras tillverkningar till mesta

delen afsättas och förarbetas i orten, samt blott en ringa del vågföres för export; så befinna sig ortens jernverksägare i ett lyckligt oberoende af konjunkturerna för den allmänna jernmarknaden.

Fabriker och bruk, som ej höra till bergsrörelse. Af sådana finnas numera 2 glasbruk, samt i öfrigt bagerier, färgerier, lerkärlsfabriker, kalkugnar, pottaske-raffinaderier, pappersbruk, oljeslagerier, ståltrådsdragerier, tegelbruk, vadmals-stampar, 1 klädesfabrik, 1 hattfabrik, 2 snusqvarnar, 2 kopparslagerier, 1 målare-verkstad och 1 snickareverkstad. Antalet af dylika anläggningar har obetydligt tilltagit, i följd af den utvidgade yrkesfriheten. Pappersbrukens tillverkningar, som mer och mer utträngas af machinpapperet, visa en i ögonen fallande förminskning. Inom Bankeryds socken har uppstått ett slipverk, beräknadt för de inom socknen bosatte gevärsfaktori-arbetarnes tillverkningar.

Husqvarna gevärsfaktori har under de tre år, denna berättelse omfattar, åstadkommit sin hittills högsta tillverkning, nemligen 7,200 infanterigevär med tillhörigheter, 300 handgevär, 460 pistoler för flottan, 100 pistoler för fångbevakningen samt 50 pistoler för postverket. Dessutom 20,900 hanar och nötar till förändrade läs å äldre infanterigevär. I förhållande till nästföregående qvin-qvenniets tillverkning utgör tillökningen alltså 984 gevär, 60 pistoler samt 20,900 hanar och nötar.

De tvänne glasbruken framstå med ett högre tillverkningvärde, och det yngsta, en anläggning som är förenad med Gyllenfors jernbruk, utmärker sig genom sina särdeles fullkomnade produkter. Anläggningar af detta slag lära medtaga anseeligt bränmaterial. Äldre författningar stadgade derföre en särskild undersökning om skogstillgången vid fråga om anläggning af glasbruk; men sådan erfordras nu ej mer; beroende tillståndet allenast på personliga kvalifikation hos den, som det söker. I fråga om hushållningen med skogarna visar sig således här samma åsigter i lagen som i seden.

På öfvergången mellan fabriker och binäringar synes *bränvinsbränningen*, såsom en länk emellan båda, hafva sitt rum i denna berättelse. En förändring i berörde handtering har före detta inträdt, och är ännu i fortskridande. De mindre pannornas sjunkande antal uppgifves från alla fögderier; men bestämmes ej allstädes ifrån med siffror. Såsom säkert kan emellertid antagas, att fallet fortfarande är stort. Verkningen häraf på bränvins-tillverkningens qvantitet kan deremot ej med statistiska uppgifter ådagaläggas; dock instämma alla omdömen deruti, att de fåtaliga konstbränneriernas afverkning vida öferväger hvad genom de många nedlagda enkla reskapen kunnat åstadkommas, och varans billiga pris synes bekräfta sådant. Reformens resultater blifva då i

korthet: ökad, i stället för minskad tillgång på bränvin: färre producenter, men ökad vinst för dessa genom inbesparad tillverkningskostnad: låga priser å varan och ökad konsumtion. Man saknar således ingen af de verkningar, som fabriksväsendet medför i andra riktningar. Spanmålsafslåtare se ej ogera denna vändning, som bidrager att gifva stadga åt spanmålspriserna, men den fattigare befolkningen, som sålunda går miste om någon andel i den välsignelse, försynen skänker genom rikare skördar, lär här och der låta höra knot.

§ 4.

Binärningar.

Salpeter-tillverkningen befinner sig i starkt aftagande. Säsom verkande orsaker nämnas: 1:o det nedtryckta inlösningspriset och 2:o dels brist på pannor, som sjuderipersonalen ej förmår och jordägare ej vilja anskaffa, dels stegrade vedpriser. Under ifrågavarande period äro af kronan inlösta 878 L $\mathfrak{S}$ 5 $\mathfrak{S}$ 20 lod salpeter med 4,976 R:dr 44 sk. 6 rst. Banko. Utgiftsstaten för samma tid upptager löner, provision, respenningar, ersättning för kronoräntor samt pensioner och gratifikationer till 2,201 R:dr 30 sk. samma mynt. Förskott till salpeter-ladors anläggande har ingen sökt.

För *handeln med oxar och boskaps kreatur* hafva, på sätt förut är anmärkt, konjunkturerna ej varit gynsamma, oaktadt denna binäring för orten bibehåller hela sin fordna vikt och betydelse.

För *med köpmans- och fabriksvaror* emellan Jönköping och de städer, med hvilka den förre underhåller sjökommunikation, äro, i anseende till den ökade sjötransporten, minskade; hvaremot, af samma skäl, varutrafiken till lands i andra riktningar tilltagit.

Tillverkning af vadmal samt andra ylle- och linneväfnader. Dessa artiklar hafva funnit mindre efterfrågan, sedan priserna nedgått å kläden, flanell samt andra fabriksväfnader. Arbetslönernas fall kännas värst af torpare och backstugubefolkningen, som med förlusten af denna sysselsättning går miste om sitt "dagliga bröd." Önskligt alltså, att på annan väg något stöd kunde lemnas åt denna husslöjd.

Tillverkning af sommar- och vinter-åkdon inom Östbo härad uppmuntras alltjemnt af en oförminskad afsättning.

Om *Ståltrådsdragerierna* samt öfriga husslöjder, såsom *tillverkning af laggkärl, siktare och träskor samt liar*, äfvensom de till binärningarne räknade *odlin-*

gen af humla, lin och hampa samt biskötsel, jagt och fiske gäller hvad som blifvit anfördt i sista femårsberättelse.

§ 5.

Handel.

Utom den afsättning så väl af spanmål och viktualier, som skogseffekter, hvilken fyllandet af städernas behof betingar, gå stora quantiteter landtmannavaror på olika vägar till mera aflägsna saluplatser. Sålunda är genom ångbåtskommunikationens utsträckning emellan Jönköping och Hufvudstaden en regulier och säker samt hittills jemnt stigande afsättning öppnad för ladugårdsprodukter, hvilka, dels till följd af direkta requisitioner eller till försäljning genom kommissionärer, dels af uppköpare i orten utföras. Svartsnide och ylleväfnader exporteras samma väg. Till Götneborg afgå äfvenledes sjövägen från Jönköping brukseffekter och trädvaror. Af sednare slaget, äfvensom af smör och talg, forslas en annan del på axel till kuststäderna, hvarifrån sill och salt tagas i återlast. Afsättningen på de så kallade torgdagarne, särdelesder hvarest särskilda förhållanden framkallat en lifligare rörelse, såsom Hvetlanda, Wernamo, Wrigstad och Gisslaved, anses icke heller för likgiltig.

Öppna bodar, till försäljning af de i Handelsordningens 6 § tillåtna varuslag, äro, inom det föreskrifna afståndet från städerna, med vederbörligt tillstånd inrättade till ett antal af 23. En del af dessas innehafvare vitsordas såsom försedde med nödigt förlagskapital och goda varor, samt att lemna skäligen priser. Andra åter hafva ej kunnat emotstå frestelsen till de afsteg, som rättigheten till handel med bränvin å landet medför; men genom kronobetjeningens och kommunal-styrelsens gemensamma bemödanden motverkas dessa missbruk. Verkan af Handelsordningen i denna del har så vida hittills utfallit till allmän belåtenhet.

En ny marknad är beviljad i Esperyd af Tveta härad, en plats hvarest allmogeen af gammal vana församlade sig till oloflig marknads hållande.

Till lättnad för trafiken emellan städerna Jönköping, Ekesjö och Calmar samt Hvetlanda äro förberedande åtgärder vidtagna för undanrödjande af de så kallade Hjetsöla backar, en kedja af vådliga branter emellan gästgifvaregårdarne Elgärd och Sandsjörd.

§ 6.

Politisk författning.

Kammarverk: Antal af hemman och lägenheter utaf olika naturer inom Länets är följande:

	Mantal	
	förmedlade.	oförmedlade.
Kungs- och Kungs-Ladugårdar	5,50	10
Krono-Säterier	1	1
Frälse-Säterier	402,59	439,50
Säteri-Rusthåll	48,13	63,75
Rå- och Rørs-Hemman	36,37	41,63
Frälse-Hemman	979,33	1,360,25
Frälse-Skatte-Hemman	54,92	63,96
Krono-Hemman	27,46	31,54
Krono-Bergsmans-Hemman	6,83	10,79
Bergs-Frälse-Hemman	9,13	12,13
Krono-Rusthåll	14,56	20,25
Krono-Augments-Hemman	5,13	8,31
Krono-Skatte-Hemman	664,04	902,25
Krono-Skatte-Bergsmans-Hemman	23,29	24,70
Krono-Skatte-Rusthåll	742,37	849
Krono-Skatte-Augments-Hemman	626,98	842,15
Militie-Boställen	161,37	227,88
Civila Boställen	24,69	40,25
Ecklesiastika Boställen	122,40	157,54
Domkyrko-Hemman, frälse,	4,25	8,75
Gymnasii- och Skole-Hemman, frälse,	2	3
Dito dito skatte,	10,75	10,75
Dito dito krono,	17,37	22,50
Hospitals-Hemman, frälse,	0,33	0,33
Dito skatte,	0,33	0,33
Dito krono,	0,67	0,67
Kyrko-Hemman, skatte	0,37	1,13

Skattlagda, bebyggda torp, utjordar med flera lägenheter utan mantal, som ej under något hemmans ränta äro inbegripna: Frälse 43, Skatte 41, Krono 15. Obebyggda, lika beskaffade lägenheter 698; oskattlagda, bebyggda lägenheter, deraf Ryttare- och Soldattorp 2,150, 6,477; Backstugor 4,583; bebyggda lägenheter, afsöndrade från hemman på viss tid eller lifstid, 607; Tullmjölqvarnar med 575 par stenar 335; Tullsåggqvarnar 253, Stampar 21, Stångjernsverk 16, Änneshammare 2, Masugnar 14, Jernmanufakturverk af särskilda slag 36. Förändringarne härutinnan bestå deruti, att 3,25 mantal öfvergått från krono- till skattenatur; att 5 par qvarnstenar blifvit skattlagda, samt en föga anmärkningsvärd tillökning uti bebyggda oskattlagda lägenheter och backstugor; dessutom tillkomst af 1 Änneshammare, 1 Masugn, 3 Jernmanufakturverk och 8 Tullsåggqvarnar.

Laga skiften och hemmansklyfning hafva i ungefär samma förhållande, som under nästföregående tiden, fortgått de tre sistförflutna åren, hvilka för öfrigt icke lemnat anledning att här längre uppehålla sig vid dessa, förut afhandlade ämnen.

Detsamma gäller i det hela om *statsbidrag* och *allmänna besvär*, som till sina belopp inflyta i det tabellariska bihanget. De förra hafva, i följd af folkets fortfarande beredvillighet och uppbördsmännens drift, ordentligen ingått. De sednare bäras och fullgöras, fastän icke utan all klagan. Föremål för en sådan lära skjutsning och inqvartering ännu vara; hvarvid det likväl blifvit anmärkt, att då enskilda hemman kunnat undgå gästgifveriskjutsningen, hafva deras ägare satt sig deremot. I detta sednare ämne lära nya önskningsmål vara framburna till Regeringen, hvarest de säkerligen skola vinna allt det afseende, som medgifvas kan. *Kronobrefbäring* och *Fjerdingsmansbestyr* komma, till följe af år 1850 nådigst utfärdade förordningar, att undergå en ny reglering, i syftning att genom allmänna fördelning kunna öppna tillfälle till lindring i dessa besvär, af hvilka det förra, i anseende till ökade tillfällen att sända embetsbref med allmänna posten, redan kännas mindre.

Politi.

Allmänna anstalter till ordningens och sedlighetens vidmakthållande. Sådana uppkomma antingen genom lagar eller frivilligt. Af förra slaget hafva de tre sistförflutna åren ej frambragt något nytt; men den nästföregående tiden hade gifvit så mycket mera. I den andra riktningen deremot har uppenbarat sig mycken verksamhet inom socknemenigheterna, som genom öfverenskommelser

sökt återföra kyskhets och rena seder i umgänget emellan ungt folk af olika kön, måttlighet och sans i njutningar och förströelser, fridsamhet och nykterhet vid sammankomster samt respekt och hörsamhet för kommunens funktionärer. Skada blott att man, för att gifva eftertryck åt dessa öfverenskommelser, behöft söka stöd i dryga viten och Länsstyrelsens sanktion å dessa; ty i det stycket gifva lagarne ringa makt åt de styrande, och denna är dessutom föga användbar på ämnen af så mycken andlig och sedlig natur, som de här vidrörda.

Skolor. Genom Kongl. Stadgan angående folkundervisningen i Riket har denna öfverallt blifvit reglerad efter fastställda grunder och inseendet öfver undervisningens handhafvande är ålagdt Biskoparne samt Stiftsstyrelserne, hvilka derför aflemna underdånig redogörelse. En sådan lärer alltså icke kunna höra till denna berättelses omfång; utan allenast för mig återstå att anmäla, det alla socknar inom Länet nu hafva sina fasta eller ambulatoriska skolor, som äro försedda med behörigen examinerade lärare.

Undervisningsverk för nyttiga slöjder finnas deremot icke några, utom den lägre landbruksskolan, som från Bjädesjö nu blifvit förflyttad till säteriet Flishult, hvilket äges af föreståndaren. Sedan den 24 Oktober 1849 har lärokursen derstädes varit ställd på två år emot nedsatt afgift, 75 riksdaler för första och 50 för andra året. Minst 12 läringar hafva årligen njutit fri undervisning uti de i reglementet föreskrifna stycken. Från början af skolans verksamhet, den 24 Oktober 1842, hade till samma tid 1850 utgått inalles 76 läringar. Slöjdeverkstadens alltjemut begärliga tillverkningar hade under samma tid utgjorts af: 490 st. diverse plogar, 60 st. maskiner, 82 st. harvar och 14 st. jordborr, utom andra redskap, tillsammans 831. Förtroendet till skolan bevittnas genom ansökningar af elever till större antal än de lediga platserna, och af requisitioner utaf rättare, från till och med Skåne samt Gottland, flere än som motsvara afgående läringars antal.

Mamsell Wilhelmina Lindbergs anläggning i Wrigstad för åstadkommande af finare drällväfnader har under de sistförflutna åren blifvit nådigst hugnad med fortfarande understöd, emot det att Lindberg åt obemedlade döttrar af allmogen lemnat undervisning i väfnadskonsten.

Helsovård. I sista femårsberättelsen redogjorde jag för de förbättringar, som blifvit införda vid Läns-Lasarettet. Dessa förbättringar hafva under den förflutna tiden burit välgörande frukter. Badinrättningen är mycket besökt och kommer troligen att snart återgälda hvad den kostat. Nu förestår ytterligare att inom samma hägnad, som omsluter öfriga till Lasarettet hörande

byggnader, uppföra ett nytt hus med tvänne våningar, hvari sysslomannen kommer att erhålla sin bostad, och det öfriga utrymmet användas till sjukrum; hvaremot inrättningen afhändt sig den så kallade gamla Lasarett-byggnaden, som genom landsvägen var skild från öfriga lokalen. Derjemte har Lasarettet förvärfvat sig ägande rätt till en närbelägen åkerlycka, på det att i en framtid utrymme ej må saknas för ytterligare utvidgning.

Fattigförsörjning. Tabellverket utvisar att, sedan sista femårsberättelse afgafs, utgifterna för fattigas understödjande och försörjande stigit från den årliga summan af 16,617 R:dr 15 sk. till 30,336 R:dr 43 sk. Antalet af försörjningshjon och understödstagare, der detta blifvit upptaget, företer en liknande tillväxt. Så t. ex. i Wästbo härad från 440 till 723; i Östra härad till 1800 personer på en befolkning af 21,440; i Wedbo fögderiet till 1660 personer på en folkmängd af 31,540. Lommaryds socken i sistnämnda fögderi betalar endast för uppfostran af 11 värlösa barn 186 R:dr 26 sk. 8 rst. banko årligen. Genom den nya fattigvårdsregleringen är tiggeriet förbjudet och socknegången blott på få ställen medgifven nödfallsvis. Äfven har man i möjligaste måtto sökt undvika intaga personer i fattigstugorna. Understöd utdelas i spannmål, mjöl och gryn, sofvelvaror, något penningar samt klädespersedlar. Utdelningen sker kvartaliter eller oftare, för att hindra slöseri med understödet. Några församlingar uppgifvas hafva gjort försök att använda fattighjonens arbetsförmåga för inrättningens räkning, genom att låta dem förarbeta inköpta rudimaterier, och sedan på auktion försälja arbetena, hvarvid oftast uppkommit förlust. Erfarenheten är ej ny i fattigvårdshistoriken; men den synes här komma nog tidigt, och är i så måtto anmärkningsvärd. Oaktadt de ökade utgifter fattigförsörjningens inrättande, i enlighet med nu gällande lag, nödvändigt måste medföra, synes dock en viss belåtenhet med den nya anstalten hittills hafva varit öfvervägande hos allmänheten. Man har känt tillfredsställelse öfver de fattiges förbättrade ställning, och funnit sig väl af tiggeriets minskning, hvarigenom skillnaden emellan fattigvårdsbidragen förr och nu äfven jennats; men åtskilliga iakttagelser bebåda, att man ej gern vill gå längre i uppoffringar, och oroas vid tankan på framtiden. Någon antaglig anledning att väcka tvist om fattigförsörjning lemnas sällan obegagnad af kommunalstyrelserna, och med en ifver, som står i skarp motsats till fattigvårdslagens ord och mening, söker man förhindra inflyttningar af personer, hvilkas villkor i någon, om ock den ringaste mån gifva anledning till tvifvel om deras fortfarande förmåga af sjelfförsörjning. Fattiglagen har i öfrigt lemnat

en erfarenhet, som icke kan vara tjenlig att stadfästa den första belåtenheten. Hit hörer: skyldigheten för den ort, der ett fattighjon vistas, om ock endast tillfälligtvis, att om detsamma taga vård, och sedan, oftast genom tvist, söka sin ersättning: den karakter dessa tvister antagit förmedelst svårigheten att få utrönta de flera förhållanden, som bestämma försörjningsorten; de tillfällen, som här erbjuda sig och af kommunalstyrelserna begagnas, att låtsa okunnighet i de omständigheter, hvilka inverka på målets afgörande, och utan deras medverkan, endast genom en undersökning på stället skulle kunna utletas; samt slutligen: äfventyret af obegränsade efterräkningar för underhåll åt afskedad krigsgemenskap och andra persouer med deras afföda, som för en mängd af år tillbaka utvandrat från hemorten, samt, enligt nyaste erfarenhet, för gesällers och deras gelikars vårdande på kurhuser och lasaretter i eget eller främmande land, utan visshet att någonsin återse personen, än mindre att få någon ersättning för de omkostnader, hans utsväfningar dragit öfver försörjningsorten.

Socknemagasiner. Dessa inrättningar, hvilkas välgörande verkningar äro så framstående, att man kunde önska, att det icke längre finge bero på menigheternas fria val att tillägna sig desamma, har Länsstyrelsen genom uppmaningar sökt befrämja, och icke utan framgång. Man räknar nu magasinerna inom 11 socknar i Tveta, Wista och Mo häraders fögderi, deraf det lilla pastoratet Wisingsö med det betydligaste spanmålsförrådet, nemligen: 150 tunnor råg och 393 tunnor hafra; inom 19 socknar i Wedbo fögderi, med en spanmålstillgång af 2,700 tunnor; inom 11 socknar af Östra härad, med ett sädesförråd af 1,483 tunnor; inom 4 socknar af Västra härad, med spanmålsfond af 1,179 tunnor. Från Westra härad saknas andra underrättelser, än att socknemagasinernas antal der är oförminskadt.

Gästgifvareordning. Kort efter undertecknads tillträde af Landshöfdingetjensten blefvo Länsstyrelsens äldre påbud angående Gästgifveri-inrättningen, med nödiga tillägg, sammanförda i en Orduingsstadga, till efterrättelse för så väl resande, som skjutsande och gästgifvare, om författningarnas föreskrifter; men som man är trög i att skaffa sig kännedom om det, som hörer till skyldigheterna, förekomma ändock ofta klagomål öfver oordningar vid gästgifvaregårdarne. Svårigheten i sådana mål är att utröna hos hvilken felet ligger; ty man har sällan mer än ena parten att tillgå vid undersökningen, och lika sällan vittnen. Deraf följer att många klagomål blifva utan påföljd. Genom månatliga visitationer, och oftare när så åtbär, äro gästgifveriföreståndarne

hållna under kronobetjeningens tillsyn; men hafva dessemellan tillfälle att obemärkt begå missbruk, hvilka egentligen bestå i bränvinsminuteringsens otillåtna utsträckning.

§ 7.

Städer.

Jönköping, Länets residensstad och säte för Götha Hofrätt, räknade år 1850 en befolkning af 5,625 personer, deraf skattskyldige 3,540 och skattfrie 2,085 — således 383 själar mera än år 1847. Denna tillökning härledde sig dels från nativitetens öfvervigt öfver mortaliteten med 143, och dels från inflyttningar till ett antal af 240 personer. Bland de sednare tillhörde de flesta arbetsbefolkningen, men den mindre delen ståndspersonsklassen. Oaktadt årliga nybyggnader, finna, till följd af befolkningens tilltagande, hyreslägenheter liflig efterfrågan, som i sin ordning uppmuntrar till nya byggnadsföretag. Stadens i föregående femårsberättelser betecknade framskridande i välstånd och betydenhet fortfar ännu, som det vill synas i kraft af förhållanden utaf stadigvarande art.

I främsta rummet af dessa framstår stadens centrala läge och dess utvidgade sjökommunikationer, hvilkas fördelaktiga inflytande på afsättningen af ortens produkter redan förut i denna berättelse blifvit omnämndt. Återverkningarna häraf på stadens eget välstånd skådas i handelns och näringarnes förkofran och utvidgning. Burskap å handel innehades år 1850 af 41 personer, af hvilka likväl 5 voro etablerade å stadens försäljningsplats Wernamo. Handels-relationer direkte med utlandet förekomma i stigande antal, och under nu ifrågavarande tiderymd hafva 4 fartyg ankommit från och 3 afgått till utrikes ort.

Mantals- och öretalslängderna, likaledes år 1850, upptogo: 101 handtverksmästare, 98 gesäller och 172 läringar; dessutom 27 näringsidkare, som ej lydt under skrå- eller hallrätt. Rättigheten att såsom försörjningsmedel med egna händer åstadkomma handtverksarbeten innehades af 112 personer. Stadens styrelse anser, att den vidsträcktare frihet, som år 1846 gjorde sig gällande i näringslagstiftningen, hittills icke verkat menligt på sjelfva yrkena. "Den handtverkare, som följer med sin tids smak och uppfinningar, samt gör sig känd för redbarhet och duglighet i sitt yrke, saknar aldrig arbetsförtjenst, och befinner sig merendels i en lycklig, oberoende ställning. Flera af Jönköpings

borgare kunna i detta hänseende åberopas såsom exempel, och det industriidkande borgerskapet är i allmänhet väl bergadt”.

Metallfabriken, som nämndes i sista femårsberättelsen, har, i följd af ägar-
nes obestånd, blifvit nedlagd. Tändsticksfabriken deremot har utvidgat sin
tillverkning, på sätt som lyfter denna anläggning till jemnhöjd med de största
af samma slag. Värdet af tillverkningen år 1850 uppgick till 40,655 R:dr
16 sk., hvaraf till Norrige och England exporterades för 6,548 R:dr 22 sk.
Fabriken sysselsatte då 158 arbetare, de flesta barn. Under samma år upp-
gick tillverkningen vid stadens 7 Snusfabriker till 150,000 ö . Inom staden
tillverkade vagnar, borstar, guld- och sifverarbeten samt bryggda varor finna
äfven god afsättning å främmande platser. Så äfven Enkefru Stenbergs dräll-
väfnader efter jacquardska methoden, hvilka äro förtjenta af den uppmärk-
samhet de vunnit till och med utomlands, ej allenast för sin godhet och ele-
gans, utan äfven såsom prof på den fulländning, Svensk slöjdfärdighet kan antaga
genom egen kraft och fallenhet, utan handledning.

Stadens mycket frekventerade *Lärdoms- och Apologistskolor* äro, i följd af
Kongl. Majts nådiga Cirkulärbref den 6 Juli 1849, sedan den 1 September
samma år förenade till en, inom hvilken lärjungarne af båda bildningslinierna
undervisas gemensamt af samma lärare i alla de ämnen, som voro gemensamma
för begge linierna. Lärjungarnes antal har under den tid, som här är i fråga,
omväxlat emellan 182 och 199.

Folkskolan, hvarest vixelundervisningsmetoden användes, bevistades år
1850 af 35 flickor och 137 gossar.

I *Slöjdskolan för flickor* lemnades samtidigt undervisning åt 52 elever.

Kateket- och Söndagsskolorne hafva äfven varit handhafda efter stadgade
grunder.

Om stadens *inkomster, utgifter, administration och ekonomi* innehåller den
inkomna berättelsen följande upplysningar:

”Enligt 1850 års räkenskaper utgjorde stadens inkomster 9,072 R:dr 26
”sk. 7 rst. och dess utgifter 8,757 R:dr 34 sk. 5 rst. Hamn- och broafgifter,
”som ingå i en särskild kassa, ej tillhörande stadens drätsel, upptagas 1848 till
”3,751 R:dr 5 sk., 1849 till 4,254 R:dr 39 sk. och 1850 till 3,869 R:dr 19 sk.
”Den icke obetydliga behållning, som årligen kommer hamnkassan till godo,
”lemnar Hamndirektionen tillfälle att efterhand föreslå och med vederböran-
”des bifall låta verkställa nödiga och gagneliga förbättringar vid hamnbyggnä-
”den, i fullföljd af den plan, som dermed från början varit åsyftad. Hamnen

"äger icke dessmindre en besparad fond, efter alla anledningar fullt tillräcklig för oförutsedda behof".

"Fattigvårdens bokslut 1850 visar en total utgift af 5,412 Rdr 26 sk. 76 rst., hvaraf användts 857 Rdr 34 sk. 8 rst för uppfostran af 63 värlösa, minderåriga barn och 300 Rdr för Kateket- och Söndagsskolorne. Omkostnaderna för Folkskolan 468 Rdr 36 sk. 2 rst. och för Flickskolan 431 Rdr 29 sk. 2 rst., allt Banko, äro icke i förstnämnda summa inbegripna".

Ekesjö. Här uppgick befolkningen år 1850 till 1,809 personer, och hade således ökat sig sedan år 1847 med 109.

Stadens bestånd grundas på handel, handverk och jordbruk, hvilket sednare väl vårdas. Fabriker finnas följande: en för tillverkning af gröfre kläden, två för snus- och en för vaxljusberedning samt 2 lädergarfverier. 52 personer hafva nedsatt sig för att till sjelfförsörjning med egna händer åstadkomma handtverksarbeten. Klädesfabrikens tillverkningsvärde år 1850 skattades till 8,030 Rdr. Handtverkeriernas tillstånd skildras ofördelaktigt. Arbetsförtjenst saknas och fattigdomen bland idkarne tilltager. Man tillskrifver detta den nya näringslagstiftningen, om hvars verkningar omdömet här utfaller aldeles motsatt emot hvad som yttras i Jönköping.

Vid stadens *lägre Lärdomsskola* har lärarepersonalen blifvit tillökt med en dupplikant samt lärare i gymnastik. Lärjungarnes antal var 1850: 85.

Folkskolan, som skötes af den prestman, hvilken biträder Pastor i embetet, begagnades år 1850 af 65, mest medellösa barn.

Fattigförsörjningen erfordrade sistnämnda år en kostnad af 2,950 Rdr, hvaraf 1,230 anskaffades genom utdebitering. På Arbets- och Försörjningshuset voro intagna 24 personer samt 18 orkeslösa, sjukliga hjon; och 40 värlösa barn vårdades och uppfostrades på fattigkassans bekostnad i enskilda hus. Fattigpersonalen skall hafva uppnått en förut okänd höjd, hvars vidare stigande befaras, i följd af den obehindrade inflyttningsrättigheten.

Stadens *inkomster* bestå, som förut, i nädigst förlänad tionde af vretar, arrende af en qvarn och något donationsjord, tomt och ägopenningar, böter, tullfrihetsmedel, bodståndsavgifter, jemte lösen för skogseffekter.

Skjutningsskyldigheten bestrides genom entreprenör, som därför uppbär 1000 Rdr Banko årligen och får begagna en del staden tillhörig jord, som annars kunde gifva i arrende 500 Rdr.

För stadens *prydighet* och *invånarnes bekvämlighet* har man anlagt plauteringar, öppnat en ny utfartsväg och iurättat gatu-upplysning.

Greenna, också kallad *Brahe-Greenna*, efter grundläggaren, framlidne Riksdrotset Grefve Per Brahe den yngre, utmärker sig genom sitt vackra läge vid Grennabergets fot, nära Wettearns strand, med en vidsträckt utsigt öfver det gentemot liggande Wisingsö och sjöns stränder. Folkmängden utgjorde år 1850 841 personer, eller 34 mera än 1847.

I staden finnas apothek samt postkontor och äro bosatta: 7 Minuthandlande, 1 Nipperhandlerska, 21 Handtverksmästare med 33 Gesäller och andra arbetare, 1 Bryggare, 2 Färgerifabrikörer med 4 arbetare, 1 Sämskfabrikör med 1 arbetare, 1 Vagnsfabrikör med 15 arbetare, samt 1 Spegelfabrikant. Tillstånd att såsom försörjningsmedel idka handtverk med egna händer är dessutom beviljadt flera personer, så af man- som qvinkön.

Af Borgerskapet uppgifvas några vara välmående, men flertalet stadde i fattigdom. Orsakerna härtill anses vara, att rörelsen på stället är ringa, men lefnadskostnaden jemförelsevis hög, samt att de flesta börja sin verksamhet utan förlagskapital. Icke destomindre, och fastän brukningen af stadens myckna och bördiga jord fortfarande lemnar ett viktigt bidrag till stadens bestånd, hafva handel och näringar på sednare tider förkofrat sig. Någon märkligare lyftning är dock ej att emotse, förr än den beslutade byggnaden af en lastbrygga vid Wettearns strand hinner fullbordas, hvilket arbete, med gemensamt biträde af stadens invånare och possessionater m. fl. i orten, nu går med stora steg emot sitt mål. Utskylderna så väl till kronan som staden erläggas villigt och restfritt.

Staden har en *Pedagogi* eller *Vexelundervisningsskola*.

Fattigförsörjningen, som förut varit gemensam emellan stads- och landsförsamlingen, är numera delad, och stadens enskilda kassa uppgår till omkring 870 R:dr, oberäknade 125 R:dr, som äro afsatte, såsom början till fond för en arbetsinrättning.

Borgerskapets *skjutsskyldighet* utgöres af, bland andra, Mellby byamän, emot en årlig afgift af 12 R:dr 36 sk. Banko.

Jönköpings Landskansli den 2 December 1852.

C. G. Bergenstråhle.

C. O. Brorström.

Carl Landegren.

Jönköpings Län åren 1848–1850.

[illegible]

C. G. Bergensträhle.

Till Berättelsen öfver Jönköpings Län för åren 1848—1850.

TABELL för Landet inom Jönköpings Län åren 1848–1850.

[illegible]

Jönköpings Landskontor den 26 November 1852

[illegible]

C. G. Bergenstråhle.

Carl Landegren.